

Izbrani primeri najdaljših izpridevniških priponskih nizov in njihova zastopnost v Pleteršnikovem slovarju

IRENA STRAMLJIČ BREZNIK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija
irena.stramljic@um.si

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.5.2026.2>

ISBN 978-961-299-173-9 (pdf; Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)

ISBN 978-961-6320-62-7 (pdf; Slavistično društvo Maribor)

Prispevek analizira najdaljše izpridevniške štiri- in petpriponske nize iz besedno-družinskega slovarja slovenskega jezika za iztočnice na b ter njihovo potrjenost v sinhronem slovarskem gradivu in v Pleteršnikovem slovarju. Kvantitativni podatki potrjujejo strukturno omejenost slovenskega besedotvorja: z višanjem tvorbene stopnje se število potrjenih tvorjenk izrazito zmanjšuje, zato so najdaljši nizi redki in pogosto le posamezno leksikalizirani. Primerjalna analiza sodobnih slovarskih virov in Pleteršnika pokaže, da so v Pleteršnikovem slovarju večinoma potrjeni stopenjsko nižji členi v nizih, celotni nizi pa zelo redko, kar je lahko odraz tako leksikografske zasnove kot leksikalnih sprememb in produktivnosti posameznih tvorbenih vzorcev v času.

Ključne besede: izpridevniška tvorba, priponski nizi, besednodružinski slovar (BSSJ), morfolška kombinatorika, tvorbeni stopnja, Pleteršnikov slovar

The paper analyses the longest deadjectival four- and five-suffix chains extracted from the Word-Family Dictionary of Slovene for headwords beginning with b, and examines their attestation in synchronic lexicographic sources and in Pleteršnik's Dictionary. Quantitative data confirm the structural constraints of Slovene word formation: with the increasing derivational stage, the number of realised derivatives decreases considerably, which makes the longest chains rare and often limited to isolated lexicalised items. A comparative analysis of contemporary lexicographic sources and Pleteršnik's Dictionary shows that Pleteršnik predominantly records lower-stage members of derivational chains, whereas complete chains are only rarely attested. This may reflect both the lexicographic concept of the dictionary and diachronic changes in the lexicon and in the productivity of individual word-formation patterns.

Keywords: deadjectival derivation, suffix chains, Word-Family Dictionary (BSSJ), morphemic combinatorics, derivational level, Pleteršnik's Dictionary

Uvod¹

Uporabnost in povezljivost rezultatov posameznih jezikoslovnih raziskav se praviloma pokaže šele na daljši rok. Prav to bomo potrdili v prispevku, v katerem bomo ugotovitve o značilnostih prvostopenjskih izpridevniških samostalniških izpeljank povezali z izsledki o morfemski kombinatoriki obrazil v najdaljših izpridevniških nizih, ki so bili izluščeni iz besedno-družinskega slovarja slovenskega jezika za iztočnice na b. Le-te pa bomo nato preverili na besedju iz Pleteršnikovega slovarja, da bi ugotovili, do katere tvorbene stopnje je tak priponski niz v njem že potrjen.

Temeljne značilnosti prvostopenjskih izpridevniških tvorjenk slovenskega jezika

O lastnostih prvostopenjskih tvorjenk slovenskega jezika lahko sklepamo na podlagi analize (Stramljič Breznik 1994) izpisanega gradiva iz SSKJ I–V,² ki je bilo dopolnjeno s paberkovalnim naborom iz Besedišča slovenskega jezika in Slovensko-nemškega Pleteršnikovega slovarja (1894–1895). Skupno je bilo zajetih 1322 pridevniških podstav in iz njih 6061 prvostopenjskih tvorjenk različnih besednih in besedotvornih vrst. Od tega so kar dve tretjini tvorjenk (66,5 %) predstavljale samostalniške izpeljanke.

Iz pridevniških podstav se najpogosteje izpeljujejo samostalniki, ki imajo besedotvorni pomen nosilec (npr. *grbavec*, *poštenjak*, *najemnik*, *bogataš*, *lakomnež*) in nosilnik lastnosti (npr. *novec*, *tisočak*, *nakladalnik*, *strupnik*, *ustreznica*, *steklenka*) z izenačenima deležema (28,4 %), sledi jima pomenska skupina lastnost (npr. *sitost*, *mehkoba*, *milina*, *gluhota*) s 27,9 %. Vse tri pomenske skupine skupno predstavljajo skoraj 85-odstotni delež vseh izpridevniških samostalniških izpeljank. Le 15 % tvorjenk

¹ Raziskava je nastala v okviru *Raziskovalnega programa št. P6-0156 Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*, ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

² Petzvezkovni slovar (1970–1991) je leta 1994 izšel tudi kot enozvezkovnik, nato v elektronski izdaji na disketah (1997) in CD-ju 1998, danes je dostopen tudi na spletu <https://fran.si/>.

pripada preostalim pomenskim skupinam (Toporišič 2000: 169–175):³ snov (5,1 %, npr. *peščenjak*), popredmetena lastnost (5 %, npr. *grdoba*), prostor (4,8 %, npr. *puščava*) in čas (0,4 %, npr. *svetek*).

Najproduktivnejša obrazila po številu prvostopenjskih izpridevniških samostalniških izpeljank so ženskospolska, ki predstavljajo dobro polovico (51,7 %), in moškospolska s slabo tretjino (32,5 %) vseh samostalniških tvorjenk. Delež srednjespolskih tvorjenk je manjši (15,8 %).

Znotraj posameznega spola je s stališča produktivnosti slika naslednja.⁴ Pri ženskospolskih sta zelo rodni obrazili *-ost* (42,1 %, npr. *meglenost*) in *-ica* (22,3 %, npr. *mladica*), rodno je *-ina* (15,7 %, npr. *davnina*) in srednje rodno *-ka* (5,9 %, npr. *grčavka*). Med moškospolskimi tvorjenkami je zelo rodno obrazilo *-ik* (33,4 %, npr. *senčnik*), *-ec* (17,9 %, npr. *živec*) in *-ež* (15,5 %, npr. *bednež*) se uvrščata med rodni, *-i* (9,6 %, npr. *bolni*) in *-jak* (7,6 %, npr. *učenjak*) pa med srednji rodni obrazili. Med srednjespolskimi obrazili sta zelo rodni *-stvo* (48,5 %, npr. *znanstvo*) in *-išče* (21,2 %, npr. *svetišče*), druga obrazila so tvorbeno zanemarljiva.

Ne glede na spol tako med najproduktivnejša oz. zelo rodna obrazila prvostopenjskih izpridevniških tvorjenk sodijo *-ost* (25,3 %), medtem ko se *-ica* (13,4 %) in *-ik* (12,9 %) uvrščata med rodna, *-ina* (9,4 %), *-ec* (6,9 %) in *-ež* (6 %) pa med srednje rodna.

S tremi žensko- in tremi moškospolskimi obrazili je izpeljanih 2532 tvorjenk ali 74 % celotne izpridevniške samostalniške tvorbe (Stramljič Breznik 1994: 137).

Besednodružinski slovar slovenskega jezika na b

Poskusni elektronski besednodružinski slovar (Stramljič Breznik 2004; v nadaljevanju BSSJ), ki je bil izdelan s posebej prilagojenim računalniškim

³ Pomenske skupine so poimenovane: 1. nosilec (človek, žival) lastnosti, ki jo imenuje podstava; 2. nosilnik (stvar, predmet) lastnosti, ki jo imenuje podstava; 3. lastnost; 4. konkretizirana (popredmetena) lastnost, izpeljana metonimično; 5. prostor oz. čas; 6. snov.

⁴ Obrazila so bila glede na rodnost oz. produktivnost razvrščena v štiri kategorije: za zelo rodna veljajo obrazila, s katerimi je bilo tvorjenih več kot 20 % tvorjenk, rodna so obrazila z deležem med 10 in 20 % tvorjenk, srednje rodna so taka z deležem tvorjenk od 5 do 10 %, manj rodna pa taka z deležem od 1 do 4 % tvorjenk.

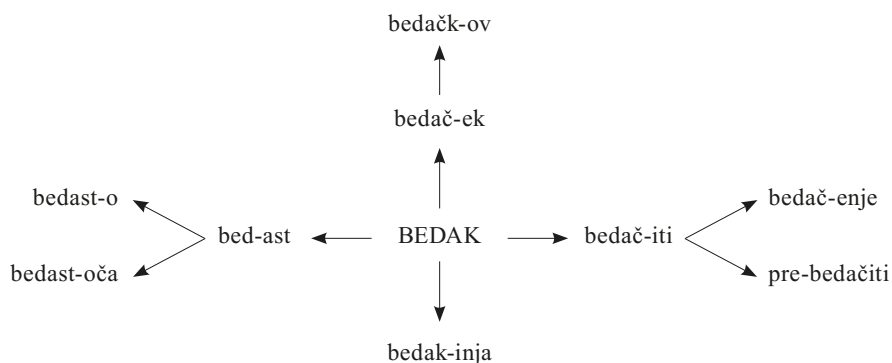
programom,⁵ se je izkazal za koristen vir pri raziskovanju morfotaktičnih zakonitosti slovenskega jezika. Četudi je gradivno omejen na iztočnice ene črke, se je pokazalo, da zajema glavnino možnih tvorbenih vzorcev in morfemskih kombinacij. Pri oblikovanju slovarja je bilo namreč pomembno vodilo, da se vključi čim več ustreznega gradiva z namenom, da bi se na iztočnicah črke b zajela vsa tvorbena problematika in nakazale njene potencialne rešitve, koristne za morebitno nadaljnje delo. Temeljni gradivski viri so bili: Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ), Besedišče slovenskega jezika (BSJ), Slovenski pravopis 2001 (SP) ter besede črke b, manjkajoče v naštetih virih, še dodatno zbrane po takratnih korpusih Fida in Nova beseda.

Tako široko vključevanje gradiva bi sicer lahko bremenilo obseg in preglednost besednih družin tudi z besedami, ki so se že na prvi pogled zdele popolnoma nežive. Toda načelo, da merilo jezikovnega občutka ni nikakršno relevantno niti jezikoslovno niti slovaropisno merilo, je zahtevalo, da se vključijo tudi zelo redke besede – navsezadnje so njihovi zapisi v navedenih virih dokumentirani. Predstavo o njihovi živosti ali rabi pa si je uporabnik lahko pridobil iz podatkov o pojavitvah v takrat razpoložljivih korpusih Fida in Nova beseda, saj so v abecednem seznamu vseh besed slovarja frekvence pripisane. Šele tako zbrani podatki lahko nato omogočajo ožji izbor ustreznih členov besednih družin glede na to, kolikšno število pojavitev postavimo za spodnjo oz. izhodiščno mejo, kar je odvisno od tega, kako natančen besednodružinski slovar želimo in zakaj ga bomo uporabljali. Pri tem pa velja opozoriti na relativnost podatkov slehernega besedilnega korpusa, torej tudi takratne Fide in Nove besede, ki sta obsegala vsak okrog 100 milijonov besed. Z večanjem korpusov in zajemom sodobnih besedil se pričakovano spreminjajo tudi podatki o jeziku, in to ne samo o pogostnosti posameznih, ampak tudi o vstopu novih besed, ki pred dvajsetimi leti v slovar niso bile zajete ali niso imele potrditve v rabi (Stramljič Breznik 2004: 9).

Besednodružinska organizacija nam pomensko-morfemsko povezanost leksike lahko pokaže na dva načina. Prvi vidik je t. i. krožna (prim. *radikalna* Dragičević 2007: 200–201) povezanost tvorjenk, ki nudi podatke o tem, koliko tvorjenk nastopa in s katerimi obrazili so tvorjene na isti, tj. prvi, nato na drugi in vsaki naslednji stopnji tvorbe.

⁵ SlovarRed 2.0, 2003 Tomaža Seliškarja in Sekcije za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU.

Primer 1: Krožni prikaz izbranih delov besedne družine iz podstavne besede *bedak*

Iz takega prikaza lahko razberemo, koliko ima podstavna beseda prvo-stopenjskih tvorjenk (v konkretnem primeru štiri) in s katerimi obrazili nastopajo (v konkretnem primeru z *-ast*, *-ek*, *-iti* in *-inja*). Na drugi stopnji tvorbe nastopa pet tvorjenk z obrazili *-oča*, *-o*, *-ov*, *-enje* in *pre-*.

Predstavljamo si torej lahko, kako se od središčne podstavne besede širijo tvorjenke istih stopenj (od 1., 2., 3. do najvišje potrjene stopnje) in kako vsaka izmed njih spleta mrežo medsebojnih tvorbenih odnosov. Zaradi razvejanosti besednih družin je tak radialni oz. mrežni sestav grafično težje predstaviti, zato je bil v tiskanih prikazih uporabljen vertikalni stopenjski prikaz besednodružinske strukture (Tihonov 1985).

Druga je t. i. verižna (prim. *lančana* Dragičević 2007: 200–201) struktura, ki pa se omejuje na opazovanje le posameznih tvorbenih odnosov znotraj besedne družine. V tem primeru je v ospredju vidik vsakega posameznega linearnega tvorbenega niza od podstavne besede prek prvostopenjske tvorjenke in njene sposobnosti tvorjenja višjestopenjskih tvorjenk do najvišje možne stopnje tvorbe. Kot kaže BSSJ, je to v slovenščini običajno 6. tvorbeno stopnja. Delež takih tvorjenk je zelo majhen in pogojen s tem, da višja, kot je stopnja tvorbe, manjše je število tvorjenk (Stramljič Breznik 2005: 509–510). V takih linearnih besedotvornih nizih pa lahko opazujemo posamezne možnosti zaporednega kombiniranja besedotvornih obrazil na izhodiščno podstavo in s tem višanje tvorbene stopnje. Hkrati s tem pa na posamezni tvorbeni stopnji opazujemo tudi vozlišča, torej mesta, ko je dano obrazilo lahko povezljivo z več drugimi obrazili (Kern 2023: 197–205; Stramljič Breznik 2024: 1–17; Kern 2024: 127–139; Stramljič Breznik, Ledinek 2024: 59–85; Voršič, Žele, Ledinek

2024: 369–388; Stramljič Breznik 2025: 163–180; Kern, Stramljič Breznik 2025: 329–346).

bečvâ

1 2 3 4 5 6

bečv-**íca** -e ž

-bečva drugi del podr. zlož.

pól-**ø**-bečvâ -è ž

157. bédâ -e ž

béd-**en** -dna -o prid.

bédn-**ež** -a m

bédn-**ik** -a m

bédn-**ica** -e ž

bédn-**ost** -i ž

bédnost-**en** -tna -o prid.

bed-o prvi del podr. zlož.

bed-**o-nôs-en** -sna -o prid.

158. bedák -a m

bedáč-**a** -e ž

bedáč-**ek** -čka m

bedáčk-**ov** -a -o prid.

bedáč-**íca** -e ž

bedáč-**iti** -im nedov.

bedáč-**enje** -a s

po-bedáčiti -im dov.

pre-bedáčiti -im dov.

z-bedáčiti -im dov.

bedáč-**ka** -e ž

bedak-**aríja** -e ž

bedák-**ast** -a -o prid.

bedák-**inja** -e ž

bedák-**ovič** -a m

bêd-**ast** -a -o prid.

bed-**aríja** -e ž

bêdast-**o** prisl.

bedast-**ôča** -e ž

bedáš-**ki** -a -o prid.

bedáš-**tvo** -a s

-bedak drugi del podr. zlož.

vêle-**ø**-bedák -a m

Slika 1: Stran iz BSSJ (Stramljič Breznik 2004: 94) s prikazom besedne družine *bedak*

Primer 2: Besedotvorni nizi iz delnega prikaza besedne družine *bedak*
Gornji prikaz besedne družine (primer 1) torej lahko opazujemo tudi na način, da linearno spremljamo s puščicami označena tvorbeni razmerja od podstavne besede *bedak* navzven in ugotavljamo morfološki prirast ter s tem višanje tvorbenih stopenj:

- Enopriponski niz Sam + -inja: *bedak* → *bedak-inja*
- Dvopriponski nizi se lahko razlikujejo po tem, katere besedne vrste so prvostopenjske tvorjenke. V konkretnem primeru je lahko pridevnik na *-ast*, samostalnik na *-ek* in glagol na *-iti*. S tem pa je povezana tudi različna besedotvornomorfemska družljivost in besedotvornopomensko zaporedje tvorjenk v nizu:
 - a) Sam + -ast + -o: *bedak* → *bed-ast* → *bedast-o*
 - b) Sam + -ast + -oča: *bedak* → *bed-ast* → *bedast-oča*
 - c) Sam + -ek + -ov: *bedak* → *bedač-ek* → *bedač-ek-ov*
 - č) Sam + -iti + enje: *bedak* → *bedač-iti* → *bedač-enje*
 - d) Sam + -iti + pre-: *bedak* → *bedač-iti* → *pre-bedačiti*

Tudi v BSSJ so taki nizi sledljivi na način, da je treba slediti tistim tvorjenkam, ki so povezane z navpičnicami, npr.:

- a) prvi niz: *bedak* (iztočnica je podstavna beseda moškega spola, 0. stopnja tvorbe) → *bedač-a* (prvostopenjska izpeljanka na *-a*, ki gradivno ne izkazuje nadaljnje morfološke povezljivosti oz. bi bila potencialno mogoča z obrazilom za manjšalnost (*bedač-ica*)⁶ ali obrazilom za svojino (*bedač-in*);
- b) drugi niz: *bedak* (iztočnica je podstavna beseda moškega spola, 0. stopnja tvorbe) → *bedač-ek* (prvostopenjska izpeljanka na *-ek*, ki gradivno izkazuje nadaljnjo morfološko povezljivost z obrazilom *-ov*) → *bedač-ek-ov*;
- c) tretji niz: *bedak* (iztočnica je podstavna beseda moškega spola, 0. stopnja tvorbe) → *bedač-iti* (prvostopenjska izpeljanka na *-iti*, ki gradivno izkazuje nadaljnjo morfološko povezljivost z obrazilom *-enje*) → *bedač-enje* itd.

⁶ Oblika *bedač-ica* je homonimna in je lahko rezultat tvorbe: *majhna bedača* → *bedač-* + *-ica* ali pa kot feminativ zamenjalnega tipa, kot je dosledno prikazano v BSSJ in tudi v tej besedni družini: *ženski par k bedak* → *bedak-* + *-ica*.

Temeljni podatki o pridevniških tvorjenkah v besednodružinski organiziranosti slovenskega besedja

Med 666 besednimi družinami v BSSJ je vključenih 42 pridevniških iztočnic, kar znaša 6,3 odstotka glede na vse zajete besedne vrste. Pridevnik je med iztočnicami tretja najpogostejša besedna vrsta, največja deleža iztočnic pripadata samostalniku (73,42 %) in glagolu (16,66 %). To pomeni, da je pridevniških iztočnic približno 12-krat manj kot samostalniških (489) oz. skoraj 3-krat manj kot glagolskih (111).

Druge besedne vrste se kot iztočnice pojavljajo z zelo majhnimi deleži: tako medmet (2,85 %), prislov (0,60 %) in povedkovnik (0,15 %). Odsotnost predloga, veznika in členka je pogojena z iztočnicami na b, pa tudi sicer je njihova tvorbenost zmožnost majhna Stramljič Breznik (2001: 197–206).

Čeprav je pridevnik zastopan z manjšim deležem iztočnic (6,3 %), pa zavzema tretjino vseh tvorjenk (32,22 %), kar ga uvršča takoj za samostalniškimi tvorjenkami na drugo mesto.

To pomeni, da je besednovrstna razvrstitev iztočnic sorazmerna besednovrstnemu deležu tvorjenk pri samostalniku, ki ima tudi visok odstotek iztočnic (73,42 %) in posledično visok odstotek samostalniških tvorjenk (48,93 %), ter glagolu, ki ohranja približno uravnotežen delež tako iztočnic (16,66 %) kot tvorjenk (15,42 %). Ni pa mogoče te sorazmernosti prepoznati pri pridevniku, zato je mogoče oceniti, da so pridevniške tvorjenke zelo pogost rezultat tvorbe tudi iz drugih besednovrstnih podstav (Stramljič Breznik 2007: 275–289).

Med najobsežnejšimi besednimi družinami, zajetimi v poskusni besednodružinski slovar, ki imajo več kot petdeset tvorjenk, je tudi osem pridevniških (*bel*, *blag*, *brz*, *bled*, *bister*, *boljši*, *bogat*, *bolan*). Skupno predstavljajo 18 % ali dobro petino zajetih pridevniških iztočnic z dobro šestino vseh tam zajetih tvorjenk (16,86 %). Tvorba pridevnika je torej zelo živa.

Če kot spodnjo mejo postavimo več kot dvajset tvorjenk v besedni družini, se poleg osmih naštetih iztočniških pridevnikov pojavijo še: *blazen* (47), *bos* (47), *bujen* (27), *boder* (24), *brihten* (23) in *brej* (22) (Stramljič Breznik 2007: 275–289).

Značilnosti izpridevniških priponskih nizov

Besednodružinski slovar za iztočnice b s stopenjsko razvrstitvijo tvorjenk je bil temeljno izhodišče raziskav v že zaključenem projektu leta 2025.⁷ Raziskovalci jezikovnotehnološkega dela projektne skupine so namreč na podlagi izvoženih podatkov iz BSSJ oblikovali obsežno bazo realiziranih besedotvornih modelov in morfemskih nizov, primernih za nadaljnjo strojno analizo (Erjavec idr. 2023: 449–465). Baza vsebuje podatke o stopnji tvorbe, besednovrstnem izhodišču tvorjenk, zaporedju obrazil v nizu in dodani so konkretni primeri tako uresničenih tvorjenk iz BSSJ. Na podlagi avtomatskega luščenja podatkov po pridobljenih vzorcih so bile iz SSKJ in baze Sloleks⁸ dodane še druge tvorjenke, ki so bile prepoznane kot ustrezne tvorbenemu nizu iz BSSJ. Določen del tako najdenih primerov iz obeh dodatnih virov je bil popolnoma pravilen, določen del pa ustrezen z vnosom ročnih popravkov (Stramljič Breznik 2025: 163–180). Uspešnost luščenja novih tvorjenk kandidatk je bila znatno manjša v največjem združenem korpusu slovenskega jezika metaFida (mFida).⁹

Izpridevniške tvorjenke lahko glede na dolžino tvorijo od dveh do pet priponskih nizov. Pričakovano je največ dvopriponskih, ki predstavljajo 64,4 % vseh nizov¹⁰ in zavzemajo 73-odstotni delež vseh tvorjenk. Od tega jih je 42,2 % potrjenih v mFidi in imajo skupno tudi najvišji delež

⁷ *Kombinatorika besedotvornih obrazil v slovenščini (2021–2025)*, vodja programa dr. Boris Kern.

⁸ *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ 2014) je druga, dopolnjena in deloma prenovljena elektronska izdaja (Vir: <https://www.fran.si/>).

Sloleks je leksikon besednih oblik za slovenski jezik. V strukturirani bazi podatkov vsebuje osnovne podatke o slovenskih besedah, predvsem v katero besedno vrsto spadajo in kakšne so njihove slovnične lastnosti. Pri vsaki besedi so v bazi zabeležene tudi vse njene pregibne oblike (Vir: <https://viri.cjvt.si/sloleks/slv/about>).

⁹ MetaFida 1.0, združeni korpus (Vir: <https://www.clarin.si/noske/>).

¹⁰ Upoštevajo se vsi nizi, zbrani v fazi razvrščanja pridobljenih podatkov, ne glede na to, ali so med njimi tudi tvorbeno enaki. Npr.: 2 niza -ec + -ski (*belski*) in Z-ec + -ski (*brzostrelski*) dejansko predstavljata isti, tj. en tvorbeni tip, ter enako tudi npr. -ica + -en (*bledičen*) in -ica + -en + izven-S (*izvenbolničen*), le da je v drugem nizu prvega primera -ec priponska sestavina medponsko-priponske zloženke (*brz-o-strel-ec*), v drugem nizu pa sestavljenka *izven-bolničen* predpostavlja tvorjenko nižje stopnje *bolnič-en* (-ica + -en). V tem sicer tromorfemskem nizu gre le za dvopriponski niz, saj nas zanimajo izključno nizi, sestavljeni iz priponskih morfemov. Iz BSSJ so za izločanje priponskih tvorbenih nizov upoštevane namreč tudi tvorjenke, ki vsebujejo ali zloženske ali sestavljenske morfeme v nizu.

(73 %) vseh potrjenih tvorjenk glede na vse nize. Delež tripriponskih nizov se v primerjavi z dvopriponskimi prepolovi (30,7 %), trikrat manjše je tudi število izpridevniških tvorjenk (23,7 %). Od tega jih ima 43 % tudi potrditev v mFidi. Štiripriponski nizi znašajo le 4,6-odstotni delež s 3,1-deležem tvorjenk. Njihova potrditev v mFidi je 14,8 %. Najdaljši možni petpriponski niz je le eden, ki zato predstavlja 0,3-odstotni delež v vseh izpridevniških priponskih nizih in je potrjen z eno tvorjenko v BSSJ, a brez potrditve v mFidi.

Znotraj posameznih nizov lahko ugotovimo, da v dvo-, tro- in tudi edinem petpriponskem nizu po številu prevladujejo besednovrstni modeli, ki imajo na prvi stopnji glagolsko tvorjenko, sledijo tisti s samostalniško in šele nato taki s pridevniško. Izjema so štiripriponski nizi, v katerih največji delež pripada modelom s prvostopenjsko samostalniško tvorjenko, sledijo jim modeli z glagolsko in najmanj je takih s prvostopenjsko pridevniško tvorjenko.

Izbrani štiri- in petpriponski izpridevniški nizi tvorjenk in njihova zastopanost v Pleteršnikovem slovarju

Metodološki pristop

Delež najdaljših priponskih nizov je razumljivo majhen, saj se število tvorjenk na višjih stopnjah tvorbe zelo zmanjša. Pri izpridevniških štiripriponskih nizih je njihov delež manjši od petih odstotkov. Petpriponski niz pa je v gradivu le eden.

Predstavili bomo dva tipa iz BSSJ potrjenih priponskih nizov, ki se razlikujeta po tem, ali je prvostopenjska izpridevniška izpeljanka samostalniška ali glagol. Produktivnost vzorca bomo najprej preverili in pokomentirali na podatkih iz splošnih slovarjev sodobnega slovenskega jezika (Fran.si). Nato bomo za tako strukturiran morfološki niz poiskali morebitne tvorjenke v Pleteršnikovem slovarju.

Na ta način lahko pridobimo več informacij, ki govorijo o tem: (a) ali je izluščen tvorbeni vzorec iz BSSJ zelo tipičen za izpridevniško izpeljavo v slovenskem jeziku, (b) ali je izluščen tvorbeni vzorec oz. njegov del bolj specifičen za neizpridevniško izpeljavo, (c) ali to potrjuje tudi gradivo Pleteršnikovega slovarja in (č) do katere stopnje tvorbe v opazovanem priponskem nizu sledi tudi Pleteršnikovo gradivo. Na podlagi tega lahko posredno sklepamo o izčrpnosti Pleteršnikovega slovarja in spremembah

leksike v dobrih sto letih jezikovnega razvoja. Pri tem posplošitev ni mogoča, saj vsak slovar v skladu s svojim leksikografskim konceptom predstavlja le časovni presek besedišča določenega jezika.

Štiripriponski izpridevniški nizi s prvostopenjsko samostalniško izpeljanko

Preglednica 1: Morfemski niz *-ičaričin* v vzorcu PRID + *-ica* + *-ar* + *-ica* + *-in*

Pridevnik/ Vir	1. st	2. st.	3. st	4. st	5. st.	6. st.
bel	-ica	-ar	-ica	-in		
BSSJ/Fran.si	belica	beličar	beličarica	beličaričin		
P	✓	✓	✓	/		

Iskanje dodatnih primerov pokaže, da so pojavnice z nizom *-ičaričin* kot podiztočnice paradigmatsko predvidene le v SP 2001. Med navedenimi primeri, *beličaričin*, *cvetličaričin*, *gorčičaričin*, *orgličaričin* in *puščičaričin*, sta za vzorec PRID + *-ica* + *-ar* + *-ica* + *-in* ustrezna le *beličaričin* in *gorčičaričin*, pri slednjem upošteva etimološko razlago iz *gorek* (SES). Podrobnejši pregled preostalih primerov omogoča sklepanje, da je tak niz v izpridevniški tvorbi redek. Je pa lahko produktiven pri izsamostalniški tvorbi, če je na začetku niza tvorjen samostalni SAM + *-ica* + *-ar* + *-ica* + *-in* (npr. *orgle* → *orglice* → *orgličar* → *orgličarica* → *orgličaričin*) ali pa sinhrono netvorjen samostalni na *-ica*, zaradi česar je tvorben stopnja nižja (npr. *puščica* → *puščičar* → *puščičarica* → *puščičaričin*).

Zato ni presenetljivo, da v Pleteršniku ni iztočnic, ki bi v celoti izpopolnile konkretni izpridevniški niz s pridevnikom *bel*. Kot kaže, pa je večina drugostopenjskih tvorjenk iz preglednice na *-ičar* (171) prav tako v večjem deležu izsamostalniške tvorbe (npr. *med* → *medica* → *medičar*). Pri izglagolski (*drobiti* → *droben* → *drobnica* → *drobničar* 'jabolko'), celo pri izpridevniški tvorbi (npr. *lep* → *lepota* → *lepotica* → *lepotičar*) pa so lahko take tvorjenke za stopnjo višje.

Tretjestopenjskih tvorjenk iz preglednice na *-ičarica* je v Pleteršnikovem slovarju 29. Večinsko so izsamostalniške tvorbe, izpridevniški pa ustrezata le 2 primera (*nov* → *novica* → *novičar* → *novičarica*), tako še *tenčičarica*, medtem ko ima *temničarica* v izhodišču dejansko samostalni *tema*. Zanimiv je tudi primer *pleteničarica* 'die Korbflechterin', ki vsebuje pridevnik (*pleten*), a je le-ta tvorjen iz glagola *plesti* → *pleten* → *pletenica* → *pleteničar* → *pleteničarica*, torej gre za četrstopenjsko izpeljavo.

Tvorjenke z nizom *-ičaričin*, v preglednici umeščene na četrto stopnjo tvorbe, v Pleteršnikovem slovarju ne najdemo potrjene.

Preglednica 2: Morfemski niz *-ičarkin* v vzorcu PRID + *-ica* + *-ar* + *-ka* + *-in*

Pridevnik/ Vir	1. st	2. st.	3. st	4. st	5. st.	6. st.
bel	-ica	-ar	-ka	-in		
BSSJ/Fran.si	belica	beličar	beličarka	beličarkin		
P	✓	✓	✓	/		

Razlika v razmerju do prejšnjega niza je zamenjava tretjestopenjskega obrazila *-ica* s *-ka*. Zanimivo je, da ga v sodobnih slovarskih virih ne najdemo, izjema so iztočnice ePravopisa, ki za 4 občnoimenske iztočnic od skupno 6 v razdelku besedotvorje navaja tudi svojilno obliko *desničarkin*, *evroskeptičarkin*, *igračarkin* in *levičarkin*. Natančen pregled kaže, da so v izhodišču ponovno večinsko samostalniške podstave z izjemo *levičarka* in *desničarka* (pridevnika *levi* in *desni*).

Pleteršnikov slovar za niz *-ičarka* potrjuje 7 izpeljank, ki so vse izsamo-stalniške in navadno nižjestopenjske tvorbe (*žlica* → *žličar* → *žličarka*), razen primera *levičarka*. Za četrto stopnjo tvorbe, ki se zaključi s svojilnim pridevnikom *-ičarkin*, tudi tokrat primerov ni.

Preglednica 3: Morfemski niz *-ičarjenje* v vzorcu PRID + *-ica* + *-ar* + *-iti* + *-enje*

Pridevnik/ Vir	1. st	2. st.	3. st	4. st	5. st.	6. st.
bel	-ica	-ar	-iti	-enje		
BSSJ/Fran.si	belica	beličar	beličariti	beličarjenje		
P	✓	✓	✓	✓		

Tokrat v nizu preverjamo, kako je produktiven tvorbeni vzorec, če ima na tretji stopnji glagolsko izpeljanko na *-iti* in četrti glagolnik na *-enje*. V slovarskih delih, ki zajemajo sodobno besedje, presenetljivo ne najdemo primerov. V okviru terminološke rabe se v Planinskem terminološkem slovarju najde izraz *tehničarjenje*. Izraz je žargonski, hkrati pa ne ustreza iskanemu tipu, saj je v podstavi samostalnik *tehnik*.

V Pleteršnikovem slovarju ni potrjen primer *beličariti*, najdemo pa štiri primeri z zaporedjem *-ičariti* (*ptičariti*, *slovničariti*, *teličariti*, *meničariti*), vendar je tudi tukaj njihovo izhodišče samostalniško in ne pridevniško, zato so za eno stopnjo nižje tvorbe (npr. *ptica* → *ptičar* → *ptičariti* → (*ptičarjenje*)). Slednji slovarsko ni potrjen, a najdemo tvorbeno podoben primer *meničarjenje*.

Tudi Pleteršnikov primer *umetničariti* = *umetničiti* kaže, da je glagol tvorjen izsamostalniško (*umetnik*). Torej prihaja do enakoizraznosti morfemskega niza tako pri izpridevniški kot pri izsamostalniški tvorbi zaradi enakih premen *c* oz. *k* v *č*. Etimološko je sicer besedo *umetnik* mogoče povezati s pridevnikom *umeten*, vendar ni potrjena oblika **umetničar*, ki je tvorbeno izhodišče za glagol kot v preostalih primerih. Zato primer za ponazorilo morfemskega niza ni ustrezen.¹¹

Pleteršnikovi primeri tako potrjujejo tvorjenke s tvorbenim zaporedjem *-čarjenje*, vendar so stopenjsko nižje, ker ne izhajajo iz pridevniškega osnovnega, ampak iz samostalniškega izhodišča, ki ni izpridevniška izpeljanka.

Preglednica 4: Morfemski niz *-čevsko* v vzorcu PRID + *-ec* + *-ev* + *-ski* + *-o*

Pridevnik/ Vir	1. st.	2. st.	3. st.	4. st.	5. st.	6. st.
bel	-ec	-ev	-ski	-o		
BSSJ/Fran.si	belec	belčev	belčevski	belčevsko		
P	✓	✓	✓	/		

Svojilni pridevniki iz izpeljank na *-ec* so zelo tipičen, predvidljiv in pogost tvorbeni vzorec, ki je, upoštevaje izhodiščne samostalnice občno- in lastnoimenskega izvora, v slovarskih virih sodobnega slovenskega jezika na Fran.si potrjen 4137-krat. Čeprav nismo natančno pregledali vseh primerov, lahko predpostavljamo, da so izhodiščno v večini samostalniške podstave, redkeje pa barvni pridevniki, kot npr. *črnčev*, *modrečev*, *sivčev*, *zelenčev*, ki so kot predvidljive podiztočnice skupaj z žensko obliko največkrat sistematično prikazane v iztočnicah s pomenom živo v SP 2001 in tudi ePravopisu.

Tretjestopenjski niz predstavlja zaporedje *-čevski* z 92 pojavitvami, vendar je med njimi le nekaj takih s korenskim pridevnikom v izhodišču (*hudičevski* za običajno *hudičev*,¹² *norčevski*, *samčevski*, *slabičevski* ekspr., *slepčevski*, *starčevski*). Iz tega pridevnika tvorjen prislov na *-o* pa je potrjen samo v primeru *starčevsko*.

V Pleteršnikovem slovarju je iztočnic na *-čev* 46. Tudi med njimi je le nekaj takih s pridevniško podstavo: *čistčev*, *debelačev*, *hudičev*, *kislečev*, *samičičev*, *suščev*. Z nizom *-čevski* je v izhodišču le pridevnik *nor*

¹¹ Etimološka razlaga pridevnik *umeten* nadalje povezuje z izglagolskim izhodiščem *umeti* (SES).

¹² Upoštevamo etimološko razlago *hudič* ← *hud* (SES).

(*norčevski*). Niso pa potrjeni primeri za nadaljnjo višjestopenjsko izpeljavo s prislovom na *-o*.

Tudi v tem primeru se pokaže, da je morfološki niz *-čevsko* iz BSSJ tako v sodobni kot v knjižni rabi 19. stoletja redkeje uresničen s pridevniškim izhodiščem, pogostejše so podstavne izsamostalniške ali izglagolske izpeljanke na *-ec*.

Štiripriponski izpridevniški nizi s prvostopenjsko glagolsko tvorjenko

Še zmeraj nas zanimajo štiripriponski nizi izpridevniških tvorjenk, le da se na prvi tvorbeni stopnji pojavi glagol. Predstavili bom štiri primere z variacijami možnih obrazil na 4. in 5. stopnji tvorbe.

Preglednica 5: Morfološki niz *-(š)evalnica*¹³ v vzorcu PRID + *-ati* + *po-S* + *-eva-ti* + *-alen* + *-ica*

Pridevnik/ Vir	1. st.	2. st.	3. st.	4. st.	5. st.	6. st.
boljši	-ati	po-S	-eva-ti	-alen	-ica	
BSSJ/Fran.si	boljšati	poboljšati	poboljševati	poboljševalen	poboljševalnica	
P	✓	✓	✓	✓	✓	

Kot je razvidno, je petostopenjska tvorba mogoča le z vmesno predponsko glagolsko tvorjenko na 2. stopnji, saj tvorjenka tipa **boljševalnica* ni potrjena.

Predstavljen niz 5. tvorbene stopnje ni edini te vrste v vseh gradivih portala Fran.si. Z izpridevniškim izhodiščem sta nastali tudi tvorjenki *pohujševalnica* (*hud* → *hujši* → *hujšati*² → *pohujšati* → *pohujševati* → *pohujševalen* → *pohujševalnica*) in *pomanjševalnica* (*majhen* → *manjši* → *manjšati* → *pomanjšati* → *pomanjševati* → *pomanjševalen* → *pomanjševalnica*), ki zaradi istopodstavnega osnovnika in primernika dosegata 6. stopnjo tvorbe.

Pleteršnik ima poleg oblik *boljšati*, tudi dovršnike *iz-/po-/pri-/z-boljšati*, za tri od njih navaja tudi nedovršne ponavljalnike (*izboljševati*, *poboljševati* in *priboljševati*). Za četrtoštopenjsko tvorbo sta potrjena pridevnika

¹³ Niz *-evalnica* na Fran.si pokaže 111 iztočnic, niz *-(š)evalnica* pa le 21. Iskanje smo tako omejili na možnost izpridevniške tvorbe s primernikom.

izboljševalen in *poboljševalen* ter na peti stopnji, enako le *poboljševalnica*. Tvorbeni niz je potrjen že v 19. stoletju, a je ostal realiziran na enkratnem leksemu *poboljševalnica*.

Preglednica 6: Morfemski niz *-(š)evalnost* v vzorcu PRID + -ati + po-S + -eva-ti + -alen + -ost

Prid./ Vir	1. st	2. st.	3. st	4. st	5. st.	6. st.
boljši	-ati	po-S	-eva-ti	-alen	-ost	
BSSJ/Fran.si	boljšati	poboljšati	poboljševati	poboljševalen	poboljševalnost	
P	✓	✓	✓	✓	/	

Med sodobnimi slovarskimi viri le SP 2001 kot podiztočnice pri pridevniki na *-alen* dosledno predstavlja tudi iz njih izpeljane tvorjenke na *-ost*. Ob tvorjenki *poboljševalnost* navaja še druge petstopenjske tvorjenke *izboljševalnost*, *olepševalnost*, *pomanjševalnost* in *zmanjševalnost*,¹⁴ kar sicer kaže redko, a vendarle živo tvorbo tvorjenk s predstavljenim izpridevniškim nizom.

Tovrstni priponski niz, ki se zaključuje z *-ost*, v Pleteršnikovem slovarju nima potrditve. Ustrezne primere, kot je bilo predstavljeno, najdemo do 4. stopnje tvorbe, tj. pridevnika na *-alen*.

Preglednica 7: Morfemski niz *-ševalski* v vzorcu PRID + -ati + po-S + -eva-ti + -alec + -ski

Prid./ Vir	1. st	2. st.	3. st	4. st	5. st.	6. st.
boljši	-ati	po-S	-eva-ti	-alec	-ski	
BSSJ15	boljšati	poboljšati	poboljševati	poboljševalec	poboljševalski	
Fran.si	✓	✓	✓	✓	/	
P	✓	✓	✓	✓	/	

Sodobni slovarski viri za tovrstni morfemski niz poleg primera *poboljševalec* na 4. stopnji tvorbe ponujajo še *izboljševalec*, ki ni potrjen samo v splošni, ampak tudi strokovni rabi, saj nastopa v večbesednem terminu s področja agronomije (*organski izboljševalec tal*). Medtem ko

¹⁴ Upošteva etimološko razlago glagola *lajšati* (SES), ki naj bi nastal iz starinskega primernika *lajši* 'lažji', v to skupino sodi tudi tvorjenka *olajševalnost* (*lahek* → *lažji* → *lajšati* → *olajšati* → *olajševati* → *olajševalen* → *olajševalnost*).

¹⁵ Celoten niz je potrjen le v besednodružinskem slovarju (BSSJ).

petostopenjska tvorjenka *poboljševalski* s predhodno krnjenim obrazilom *-ec* iz BSSJ nima pojavitve. Približek predstavlja tvorjenka *oglaševalski*, ki pa nima pridevniškega, ampak samostalniško izhodišče: *glas* → *glasiti* → *oglasiti* → *oglaševati* → *oglaševalec* → *oglaševalski*.

Tudi v Pleteršnikovem slovarju tovrstni primer tvorjenke na *-ski* ni potrjen.

Petpriponski izpridevniški nizi s prvostopenjsko glagolsko tvorjenko

Preglednica 8: Morfemski niz *-ševalniški* v vzorcu PRID + *-ati* + *po-S* + *-eva-ti* + *-alen* + *-ica* + *-ski*

Prid./ Vir	1. st	2. st.	3. st	4. st	5. st.	6. st.
boljši	-ati	po-S	-eva-ti	-alen	-ica	-ški
BSSJ	boljšati	poboljšati	poboljševati	poboljševalen	poboljševalnica	poboljševalniški
Fran.si	✓	✓	✓	✓	✓	/
P	✓	✓	✓	✓	✓	/

Edini petpriponski izpridevniški niz s šestostopenjsko tvorjenko zaradi vmesne glagolske sestavljenke s predponskim obrazilom je v BSSJ *poboljševalniški*, ki pa trenutno nima potrditve niti v dostopnih slovarjih slovenskega jezika niti v korpusu Gigafida 2.2, zato pričakovano tudi ne v Pleteršnikovem slovarju.

Podoben niz tvori lahko še pridevnik *jak* s končno šestostopenjsko izpeljanko *ojačevalniški*, ki je s tremi pojavitvami potrjena le v korpusu Gigafida 2.2, a ne tudi v slovarjih sodobnega slovenskega jezika.

Preglednica 9: Morfemski niz *-čevalniški* v vzorcu PRID + *-ati* + *po-S* + *-eva-ti* + *-alen* + *-ica* + *-ski*

Prid./ Vir	1. st	2. st.	3. st	4. st	5. st.	6. st.
jak	-iti	o-S	-eva-ti	-alen	-ica	-ški
Fran.si	jačiti	ojačiti	ojačevati	ojačevalen	ojačevalnica	/
GF 2.2	✓	✓	✓	✓	✓	ojačevalniški (3)
P	✓	✓	✓	/	/	/

V Pleteršnikovem slovarju je potrjena iztočnica *ojačevati* kot novoknjižna oblika iz nedovršnega glagola *ojačiti* iz *jačiti*, torej je niz potrjen do 3. tvorbene stopnje.

Sklep

Prispevek je pokazal, da je analiza najdaljših izpridevniških priponskih nizov, izluščenih iz BSSJ, metodološko uporabna za preverjanje besedotvornomorfemske kombinatorike tako na sinhronem kot diahronem slovarkem gradivu, kakršnega predstavlja Pleteršnikov slovar. Količinski podatki o dolžini nizov potrjujejo pričakovano strukturno omejitve slovenskega besedotvorja: z višanjem tvorbene stopnje in s tem daljšanjem tvorbenega morfemskega niza se število uresničenih tvorjenk izrazito zmanjšuje, zato so štiri- in zlasti pet- ali šeststopenjske tvorjenke redke. Hkrati se je izkazalo, da formalna možnost nizanja obrazil ni nujno tudi uresničena v rabi oz. leksikalizirana, kar je razvidno iz razmerja med gradivno potrditvijo v BSSJ in (ne)potrditvijo v sodobnih virih ter v korpusih.

Primerjalni pregled izbranih izpridevniških nizov na sodobnem in Pleteršnikovem slovarkem gradivu je pokazal, da obstaja razlika med modeli s prvostopenjsko samostalniško izpeljanko in modeli s prvostopenjsko glagolsko tvorjenko, pri čemer drugi praviloma dosegajo višje stopnje predvsem zaradi vmesnih glagolskih stopenj s predposko sestavljenko in imajo posledično daljšo tvorbeno pot.

Preverjanje izbranih štiri-, pet- in redkih šestpriponskih nizov (navadno z vmesnih predposkim obrazilom) v sodobnih slovarkih virih (Fran.si) in nato še v Pleteršnikovem slovarju je pokazalo, da je pri interpretaciji najdaljših nizov ključna metodološka previdnost: formalno enakoizrazni morfemski nizi se v rabi pogosto uresničujejo po različnih tvorbenih poteh, zlasti zaradi premen (npr. *k/c* → *č*) in zaradi sorodnih strukturnih modelov v izsamostalniški ali izglagolski tvorbi. Zato isti niz navidezno potrjuje izpridevniški vzorec, vendar je stopenjsko dejansko nižji, ker izhaja iz samostalniške korenske ali neizpridevniško tvorjene samostalniške podstave. Prav to se je potrdilo pri več nizih s prvostopenjsko samostalniško izpeljanko, kjer Pleteršnik pogosteje izkazuje posamezne člene zaporedja, redkeje pa celoten izpridevniški model do najvišjih stopenj tvorbe.

Nasprotno pa je pri izpridevniških nizih s prvostopenjsko glagolsko tvorjenko razvidno, da so bili nekateri kompleksni tvorbeni vzorci v

knjižni rabi 19. stoletja že stabilno izpričani (npr. *poboljševalnica*), čeprav se v sodobni rabi takšne tvorjenke pogosto ohranjajo le kot posamični leksemi ali kot del ožjih funkcijskih zvrsti. Pri najdaljših nizih, zlasti pri petpriponskem, pa primerjava pričakovano pokaže, da gre za tvorbene možnosti, ki so v sodobnem gradivu sistemsko možne, vendar nimajo stabilnejše slovarske in korpusne opore, zato tudi v starejšem Pleteršnikovem slovarju niso potrjene.

Na podlagi primerjalne analize lahko sklenemo, da Pleteršnikov slovar pri obravnavanih nizih kaže razmerja med sistemsko možnostjo in leksikalno realizacijo v določenem časovnem preseku. BSSJ z besednodružinsko organizacijo omogoča natančnejše prepoznavanje tvorbenih vozlišč in mehanizmov kombinatorike, Pleteršnikovo gradivo pa dopolnjuje sliko s podatki o dejanski potrjenosti v starejšem knjižnem jeziku ter s tem posredno osvetljuje tudi časovne spremembe v leksiki in v produktivnosti posameznih vzorcev.

Rezultati primerjave kažejo, da Pleteršnikov slovar pri obravnavanih najdaljših nizih praviloma ne sledi celotnemu morfemskemu nizu in stopenjskosti tvorbe, kakršno izkazuje BSSJ. Vendar to ni njegov primanjkljaj, temveč odsev različnega časovnega preseka v leksiki in lahko tudi leksikografske zasnove. Pleteršnikov slovaropisni koncept namreč ni težil k čim bolj popolnemu zajemu besed znotraj besednih družin (Pleteršnik 1894: Pripomnje, IX):

Kar se je nepotrebno zdelo, to se je opuščalo. Tako si n. pr. vsakdo iz vsakega samostalnika, ki pomenja osebo, lahko sam napravi svojilni prilog na *-ov* ali *-in*; zato teh svojilnih prilogov ni v slovarju, razen malega števila takih, pri katerih je glede oblike ali pomena kaj važnega pomniti. Pri nedovršnih glagolih razlaga ni vselej tako popolna; naj se torej vselej primerja pripadajoča dovršena oblika. Isto tako se naj primerjajo pri glagolskih samostalnikih dotični glagoli.

Temeljno vodilo mu je bilo, da se v slovar sprejme vse, kar se v literaturi nahaja in kar narod govori. Zato se je po Miklošičevem, Cigaletovem in Ravnikarjevem odklonilnem odnosu do Zalokarjevega besednodružinskega koncepta urejanja slovensko-nemškega slovarja odločil za abecedni pristop.

Primerjava izluščenih morfemskih nizov v BSSJ in njihova uresničitev v aktualni in pretekli jezikovni rabi osvetljuje: (a) razliko med sistemsko tvorbeno možnostjo in dejansko leksikalno realizacijo, (b) premike v produktivnosti posameznih obrazilnih zaporedij ter (c) dejstvo, da izpridevniška tvorba navadno le poviša tvorbeno stopnjo najdaljših nizov, ki sicer

temeljijo na daljši, trdni in morfemsko predvidljivi kombinatoriki posameznih obrazil (npr. samostalniškega obrazila *-ica* ali glagolskega *-iti*).

Pleteršnikova slovarska dediščina (Jesenšek 2024), s katero se je poklonil slovenskemu jeziku, narodu, znanosti in jezikoslovju (Jesenšek 2022: 12), se tako kaže kot temeljno delo slovenske leksikografije, ki pojmuje jezik kot pojav, sposoben, da si sam ohranja in sproti razvija ubesedovalne potrebe (Jesenšek 2014: 80).

Viri in literatura

Rajna DRAGIČEVIĆ, 2007: *Leksikologija srbskog jezika*. Beograd: Zavod za učbenike.

[Ражна ДРАГИЋЕВИЋ, 2007: *Лексикологија србског језика*. Београд: Завод за учбенике.]

Tomaž ERJAVEC, idr. 2023: Automating derivational morphology for Slovenian. Ur. M. Medved' idr. *Electronic lexicography in the 21st century (eLex 2023): proceedings of the eLex 2023 conference*. Brno: Lexical Computing, 449–465.

Fran.si <https://fran.si/>

Gigafida 2.2. Referenčni korpus pisne standardne slovenščine. <https://viri.cjvt.si/gigafida/>. Dostop 5. 1. 2026.

Marko JESENŠEK, 2014: Slavnostni govor ob 20-letnici Pleteršnikovega muzeja v Pišecah. *Slavia Centralis* 7/2, 79–83.

Marko JESENŠEK, 2022: Zinka Zorko in Pleteršnikovi dnevi. Ur. Marko Jesenšek. *Narečno besedje slovenskega jezika: v spomin na akademikinja Zinko Zorko*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 7–29. Mednarodna knjižna zbirka Zora, 148.

Marko JESENŠEK (ur.) 2024: *Pleteršnikova dediščina: ob stoletnici smrti Maksa Pleteršnika*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. Mednarodna knjižna zbirka Zora, 154.

Boris KERN, 2023: Feminativi v izsamostalniških besedotvornih. *Naslavljanje raznolikosti v jeziku in književnosti*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 197–205.

Boris KERN, 2024: Priponski nizi izsamostalniških stopenjskih tvorjenk z izhodiščnim obrazilom *-iti* v slovenščini. *Južnoslovenski filolog* 80/2, 127–139.

Boris KERN, Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2025: Kombinatorika izhodiščnega obrazila *-ati* v slovenščini. *Slavistična revija* 73/2, 329–346.

Metafida1.0. Slovenski združeni korpusi. https://www.clarin.si/ske/#dashboard?c_orpname=mfida10. Dostop 5. 1. 2026.

Maks PLETERŠNIK, 2014: *Slovensko-nemški slovar*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC. www.fran.si. Dostop 5. 1. 2026.

Slovar slovenskega knjižnega jezika z Odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in Besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki: Elektronska izdaja na plošči CD-ROM. Ljubljana 1998.

Slovenski pravopis (SP 2001), www.fran.si. Dostop 5. 1. 2026.

Marko SNOJ, 2003: *Slovenski etimološki slovar*³, www.fran.si. Dostop 5. 1. 2026.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 1994: *Prvostopenjske izpridevniške tvorjenke: doktorska disertacija*. Mentor Jože Toporišič. Ljubljana.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2001: Besedne družine predlogov in veznikov v besedotvornem slovarju. *Jezikoslovni zapiski* 7/1–2, 197–206.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2004: *Besednodružinski slovar slovenskega jezika: poskusni zvezek za iztočnice na B* (BSSJ). Maribor: Slavistično društvo.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2005: Kvantitativne lastnosti slovenskega tvorjenega besedja v poskusnem besednodružinskem slovarju za črko B. *Slavistična revija*, 53/4, 505–520.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2007: Lastnosti pridevniških tvorjenk v poskusnem besednodružinskem slovarju slovenskega jezika. *Razprave II. razreda SAZU* 20, 275–289. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2024: Značilnosti izmedmetih priponskih nizov v Besednodružinskem slovarju slovenskega jezika za iztočnice na *b*. *Slavia Centralis* 17/1, 1–17.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2025: Ustreznost strojno izluščenih štiripriponskih izpridevniških besedotvornih nizov iz učne množice BSSJ. *Derivaciona gnezda u slovenskim jezicima: Sistemnost tvorbene produktivnosti*. Uredila Rajna Dragičević. Beograd: Savez slavističkih društava Srbije, 163–180.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, Nina LEDINEK, 2024: Kvantitativni podatki o besedotvornih modelih in priponskih nizih izmedmetnih tvorjenk v Besednodružinskem slovarju slovenskega jezika za iztočnice na *b*. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 16, 59–85.

Aleksandr Nikolaevič TIHONOV, 1985: *Slovoobrazovatel'nyj slovar' russkogo jazyka: u dvuh tomah*. Moskva: Russkij jazyk.

[Александр Николаевич ТИХОНОВ, 1985: *Словообразовательный словарь русского языка: у двух томах*. Москва: Русский язык.]

Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Četrta, prenovljena in razširjena izdaja. Maribor: Obzorja.

Irena VORŠIČ, Andreja ŽELE, Nina LEDINEK, 2024: Od skladenjskega do stopenjskega besedotvorja pri prikazu tvorbenih zmožnosti izbranih glagolov in prislovov. *Slavistična revija* 72/4, 369–388.

SELECTED EXAMPLES OF THE LONGEST DEADJECTIVAL SUFFIX CHAINS AND THEIR ATTESTATION IN PLETERŠNIK'S DICTIONARY

Summary

The paper links findings on first-stage deadjectival nominal derivatives with an analysis of morphemic combinatorics in the longest deadjectival suffix chains. The empirical basis is the pilot Word-Family Dictionary of Slovene for headwords beginning with *b* (BSSJ), which enables both radial and stage-based insights into word-formation structure.

Quantitative analysis confirms that productivity and the number of lexicalised derivatives decrease significantly with the increasing derivational stage: two-suffix chains are the most frequent, three-suffix chains are less common, while four- and five-suffix chains are marginal. Particular attention is devoted to models with first-stage nominal and verbal derivatives. Due to intermediate prefixal stages, verbal models allow for longer derivational chains.

The productivity of the extracted chains was tested in contemporary lexicographic sources and in Pleteršnik's Dictionary. The comparative overview shows that Pleteršnik typically attests lower-stage members of the chains, whereas complete deadjectival models are rare, reflecting both the temporal snapshot of the lexicon and the lexicographic concept of the dictionary. The paper also highlights the methodological issue concerning chains with identical expressions, which—due to alternations and overlaps with denominal or deverbal derivation—are realised through different derivational paths. The study confirms the research value of word-formation chains extracted from the Word-Family Dictionary of Slovene and their usefulness for analyzing historical lexicographic material.